

# לאברהם

ויקראו לפניו אברהם - (בראשית נ"א, ט)   
 "זה יוסף שהוא לב בחכמה" (ר"ע)

מתורגמו ומשנתו של   
 שר התורה הגאון הקדוש   
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת מסעי (באר"י, בחויל מטות-מסעי) תשפ"ב • שנה ב' - גלוין פ"ד • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

## תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

**גלוני הש"ס**  
 ברכת נד:

**ויחננו על הירדן מבית הישמעאל עד אגל השטים**  
**בערבת מואב (לג, מט).**

**מחנה ישראל היה ג' פרסאות או ו' פרסאות**

**בגמרא** בברכות (נד,); מחנה ישראל כמה הוי' תלתא פרסי (דכתיב 'ויחננו מבית הישמעאל עד אגל השטים', ואמר רבה בר בר חנה, לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוה תלתא פרסי אורכא ותלתא פרסי פותיא. רש"י).

**בשאלת** פרשת וישלח (שאלתא כו) איתא: מחנה ישראל כמה הוי - שיתא פרסי אשיתא פרסי, אמר (עג מלך הבשן) איזיל איעקר טורא בר שיתא פרסי כו', אזל ועקר טורא בר שיתא פרסי כו' (ראה ברכות שם). **ובשאלת שלום** שם (אות לג) הוסיף להראות, **בדתרגום יונתן** סוף פרשת חקת (כא, לה), וסוף פרשת בלק (כה, ה) כתב גם כן, דמחנה ישראל היה שיתא פרסי. והוא חידוש גדול, ונגד ש"ס דידן וירושלמי בכמה דוכתי (שביעית פ"ו ה"א; עירובין פ"ג ה"ד) דהיה רק שלש פרסי.<sup>1</sup>

**ודע**, דסברת ש"ס דידן כו' דמחנה ישראל היה רק שלש פרסי, הוא מתאים גם כן עם מה שאחר כך היה ירושלים נגד מחנה ישראל, כמבואר בזבחים (קטז), וזה על פי גמרא בבא בתרא (ע"ה): לדידי חזי לי ירושלים קמייא ותלתא פרסא הויא.

**בית האוצר**  
 מערכת א כלל פב

**או באיבה הפהו בידו וימת מות יומת המכה**  
**יצח הוא וגו' (לה, כא).**

**הוכחה שאין שליח לדבר עבירה נאמר גם בעבד**

הנה אין שליח לדבר עבירה (קידושין מב); אמרין גם בשליח עבד, כמבואר בקידושין (שם), אמר לעבדו ולשלוח מנין, תלמוד לומר (שמות כב, ח) 'על כל דבר פשע', הרי דבעינן קרא גם לעבד, ואי לאו הכי הייתי אומר דאין שליח לדבר עבירה. וכבר הערותיו בזה בלחץ טוב כלל א אות' (פסיקא כ').

**יש לעיין** באמת, דלקא דילפינן אין שליח לדבר עבירה מקראי (עיין קידושין מב), אם כן מנא לן דבעבד נמי גילה קרא, דילמא אתי קרא רק לשליח, ולא לעבד דעדיף משליח, וכמבואר בבבא מציעא (צז), דאף על גב דשליח לא חשוב בעלים לעינן שאילה בבעלים והפרה בבעלים, מכל מקום עבד חשוב בעלים ממש, מטעמא דיד עבד כיד רבו, עיין שם. ואם כן הכא נמי, דילמא מיעוטא ד'הוא' (ויקרא יז, ד) - ולא שלוחו, דכתיב בשחוטין חוץ (עיין קידושין שם), אתי רק למעט שליח,

**א בהעמק שאלה** על השאלות שם אות ד, כתב **ההתרגום יונתן והשאלות** גרסו בגמרא בברכות שמחנה ישראל היה שיתא פרסי, לא כפי גירסת הגמרא, עיין שם בארוכה. ועיין עוד בחידושי חתם סופר ברכות נד: ד"ה אמר מחנה, שהאריך לקיים גירסת השאלות, ושארדבה גירסת הגמרא היא טעות. ועיין עוד **חידושי מהרצ"א** חנוכה סוגיא יב ד"ה ואבן. **ב** לשלוח יד בפקדון. **ג** שהוכיח גם כן ממומא קידושין ה"ל דבעבד אין שליח לדבר עבירה. **ד** בגמרא שם איתא: 'משום דהוה מעילה טביחה ומכירה שני כתובים הבאין כאחד (שיש שליח לדבר עבירה), וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין...'. **ה** דלילמוד זה אין מיעוט לשלוחו משמע גם עבד, אלא משום שני

מה שאין כן עבד דידו כיד רבו, דילמא מתחייב שפיר על ידו, וחשיב הוא, והמקרא הרי צריך למעוטי שליח. ואלימוד משני כתובים - ד'מעילה' ו'טביחה ומכירה' (עיין שם), יוקשה ביותר כן וכמובן<sup>2</sup>. מלבד טעמא דדברי הרב ודברי התלמוד - דברי מי שזומעין (עיין שם מב); דשייך גם בעבד וכמובן<sup>3</sup>.

**והנה** מצאתי מקור מפורש לדין אין שליח לדבר עבירה גם בעבד, והוא בילקוט (בפרשתנו רמז תשפז ד"ה מנין) בשם **הספרי זוטא** (שם לה, כב), וז"ל: לפי שנאמר (דברים יט, יט) 'ועשית לו כאשר זמם', יכול אף השולח (שליח התרוג אדם יתחייב המשלה, כי היכי עדים זוממין חייבין אף על פי שלא הרגו בעצמן), אמרת 'מות יומת המכה' (בפסוק כא), ולא השולח כו'. מיקל אני באלו, ולא אקיל בעבד אחרים (פירוש, כששולח עבד של אחרים - יתחייב המשלה ויופטר העבד, כדי שלא יפסיד חבירו בעל העבד את עבדו. זית רענן (אות ל), תלמוד לומר 'מות יומת המכה'. מיקיל אני בעבד אחרים, ולא אקיל בעבד עצמו (פירוש, דשולח עבד שלו - יתחייב המשלה, דיד עבד כיד רבו, והוה ליה כאילו הרגו בעצמו. זית רענן (אות לא)) תלמוד לומר 'מות יומת המכה', עכ"ל הספרי זוטא הצריך לעניינו.

**והנה** פה לימוד מפורש גם אעבד דאין שליח לדבר עבירה. וגם יש מכאן לימוד חדש אגוף הך דינא דאין שליח לדבר עבירה נוסף על הילמודים שהוזכרו בסוגיא דקידושין הנ"ל.

**לקח טוב**  
 כלל ב

**והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם וגו' (לה, כז).**

**אין עונשין מן הדין בנפשות משום 'הצילו העדה'**

הנה בגוף הך מילתא דאין עונשין מן הדין (מכות ה), נראה לענ"ד לתת טעם חדש לזה (הבאתיו כבר בקונטרס **ע' פנים לתורה** (אות סה), ואין מדרש בלא חידוש)<sup>1</sup>, על פי המבואר בש"ס עבודה זרה (מז), איתמר, אבני הר שנדלדלו, בני רבי חייא ורבי יוחנן - חד אמר אסורות, וחד אמר מותרות (פירוש, אבני הר שנעקרו מאיליהן, והשתחוו עובד כוכבים להן). מאי טעמא דמאן דאמר מותרות, כהו - מה הוה שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר, אף הני שאין בהם תפיסת ידי אדם מותרין. מה להר שכן מחובר, בהמה תוכיח. מה לבהמה שכן בעלת חיים, הר יוכיח. וחזר הדין וכו'. ומאן דאסר, להכי כתב רחמנא (דברים ג, כז) 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו', דאף על גב דאתיא מדינא להיתרא, לא תתיא, עכ"ל הגמרא.

**וברש"י**: להכי כתב רחמנא 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו' בעבודת כוכבים, לאתויי הנך, דאף על גב דאתיא מדינא מהצד השווה להיתרא כדאמרן, לא תיתנינהו להיתרא. ומשמעותיה דקרא נפקא, דמשמע כל דרשוש אתה

כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, ואם כן אפשר למעט רק שליח ולא עבד. **ו** כוונתו, דלמעט זה לא קשה באמת, דגם בעבד אמרינן דאין שליח לדבר עבירה, דדברי הרב וכו'. **ז** בלקח טוב שם כתב רבינו קודם לכן: 'והנה בהא דאין עונשין מן הדין יש שלשה טעמים נודעים: א) שהמדה מסורה כך (עיין פיר מגדים פתיחה כוללת ח"א אות יז). ב) דתרוג דהלמוד בקל וחומר חמור תמיד מן המלמד, וצריך עונש החמור יותר. וכיון שאין מתכפר בעונש אשר למלמד, לכן אין להענישו בהנח, שתכלית כל עונש הוא רק לכפרת החוטא (עיין ברכות ה). ספר העקרים מאמר ד פרק יג ד"ה והסבה), וכמבואר הטעם הזה **במהרש"א** בסנהדרין (סד: ד"ה ומוחק), עיין שם. ג) דשמאי יש פירא על הקל וחומר (עיין ספר קובץ הלכות עבודה זרה פ"ז ה"ד).'  
**ח** המשך לשונו: 'ומה דנתני בקונטרס **ע' פנים לתורה** שם אי שייך

**לקח טוב**  
 כלל ז

**ואם יצא יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר יגוס שמה (לה, כז).**

**סברת 'אי אפשר לטפל להיות כעיקר' תלוי במחלוקת**

הנה נא האי סברא דאי אפשר שיהיה טפל חמור מעיקר הגילה על לשון הפוסקים ז"ל, ודינים הלכה כההוא<sup>2</sup>.

**מקור** הסברא הזאת הוא מש"ס זבחים (מח; שם סג.) ומנחות (צא) ובכורות (דז), שבמקומות אלה הוזכר לשון זה דלא מציינו טפל חמור מן העיקר. והנה שמתי אל לבי לעיין בסברא זאת, וראיתי דלא לבד דמסוגיא דזבחים עצמה שם (מט) מוכח דאין סברא זאת דאי אפשר לטפל כו' מוכרחת<sup>3</sup>, כי אם מוכח כן גם כן מדוכתי טובי<sup>4</sup>.

**ובמכות** (יב), תנו רבנן, 'אם יצא הרוצח, אין לי אלא במזיד (אם יצא במזיד - שנהרג), בשוגג מנין, תלמוד לומר 'אם יצא יצא' מכל מקום. והתניא במזיד נהרג בשוגג גולה (אם יצא בשוגג יצא נהרג, רק גולה שנית לעיר מקלט). לא קשיא, הא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם, הא כמאן דאמר לא דברה כו'. אמר אביי, מסתברא כמאן דאמר דברה כו', שלא יהיה סופו חמור מתחלתו (סופו - צאתו חוץ לתחום, תחלתו - הרציחה עצמה), מה תחלתו (על הרציחה עצמה) במזיד נהרג בשוגג גולה, אף סופו כו', עכ"ל הגמרא. והך סברא דשלא יהיה סופו חמור כו', דומה ממש לסברא דאי אפשר שיהיה טפל חמור מן העיקר, ואם כן יוצא מזה דהאי סברא דאי אפשר לטפל כו' תליא בפלוגתא אי דברה תורה כו'.

טעם זה גבי מלקות, ואי יש מלקות גם כן חיוב ד'הצילו העדה'. כעת ראיתי בתוספות בבא קמא (פז: ד"ה חייב) שכתבו וז"ל: ולענין מחזורין לזכות ואין מחזורין לחובה (סנהדרין לב) לא שייך כל כך מלקות תחת מיתה עומדת (שם ט), דשמא במיתה דוקא - משום דכתיב 'ושפטו העדה' - 'הצילו העדה' (לה: כז-כה; עיין פסחים יב), עכ"ל. הרי דרשיתא להו ז"ל דבמלקות ליכא חיוב ד'הצילו העדה'.  
**ט** עיין **לקח טוב** שם מה שהביא רבינו מהחינוך מצוה סח ד"ה והעובר, ומשו"ת **חתם סופר** חלק יורה דעה סימן רכז ד"ה דבר האסור.  
**י** עיין שם דקאמר, ואיבעית אימא אמר קרא 'העולה' (ויקרא ד, נד) - במקומה תהא, ומוכח בהדיא דסבירא ליה להאי: שניא דאפשר לטפל שיהיה חמור מן העיקר, דאם לא כן למה לו לאיבעית אימא, האל די בתירוך הראשון, וזה פשוט, לשון רבינו שם.  
**יא** רבינו האריך שם בראיות, וכאן הובא הנוגע לפרשנותו.



## 'זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה' (לד, ב) נחלת ארץ ישראל במשנת רבינו זי"ע

~ מתוך: בית האוצר; אוצרות יוסף - שביעית בזמן הזה; גליוני הש"ס ~

### נחלת הארץ הוא סוד עמוק

**בספר מגיד מישרים** להבית יוסף פרשת מטות ומסעי (ד"ה ובתר הג') כתב, וז"ל: ובתר הכי כתיב חלוקת ארץ ישראל ונחלת בנות צלפחד (בפרשתנו פרקים לד-לו), דרזא דנחלאות - רזא עמיקא, וכל שכן נחלת ארץ ישראל, דלא לחנם אמר (כתובות ג.) לא תיהוי בעבורי אחסנתא, דאילו באורח פשטא, הא קיימא לן (סנהדרין ו:) אין לו לדיין אלא מה שעניו ראותו, וכיון דהאי טבא והאי בישא, מוטב לזכות לטבא מלבישא, אלא וודאי האי רזא דנחלה מאב לבן - רזא עמיקא, עכ"ל.



### ארץ ישראל אם היתה מוחזקת בידם מאבותיהם

ארץ ישראל - אי היתה מוחזקת בידם מאבותיהם, הוא פלוגתא בבבא בתרא (קט"ו), עיין שם דרב יהודה אמר שמואל לא חשיב לה מוחזקת, ורבה חשבו לה מוחזקת, ולא דנו בה בכניסה לארץ דין 'ראוי' - לשלא יטול בכור פי שנים. ועיין שם (קט"ו), דרבה דריש קרא, 'ונתתי אותה לכם מורשה אני ד' (שמות ו, ח) - ירושה היא לכם מאבותיכם.

### לא היתה שלהם ממש - רק 'מוחזק' לענין בכורה

**וקצת** צריך עיון לרבה, מהך דקידושין (יב.) דפריך, מנא לן דקרקע נקנה בחזקה, ומשני, דבי רבי ישמעאל תנא, 'וירשתם אותה וישבתם בה' (דברים יא, לא), במה ירשתם - בישיבה. ולרבה, למה הוצרך להם לקנות ארץ ישראל בחזקה, הרי כבר היתה מוחזקת בידם מאבותיהם. וצריך לומר, דנהי דהיה חשוב 'מוחזק' לגבי בכורה, מכל מקום לא היה חשוב שלהם ממש, והוצרכו שפיר לקנותה בחזקה.

### רק לאחר שקנאוה היתה מוחזקת מאבותיהם למפרע

**ועיין יד הרמ"ה** בבא בתרא שם (אותנו נ"ד"ה אל"א), דפירש דהא דהיתה מוחזקת בידם מאבותיהם, היינו משום דהשם יתברך הבטיח לאבות לתת הארץ לזרעם, ואין מי שיעכב על ידו יתברך, ועל כן מומן שעתיד לבוא בוודאי ליד אדם חשוב מכבר שלו, עיין שם. והרי זה כהך דגיתין (לד.), כל העומד לגבות כגבוי דמי, וכמוכין.

### ולפי זה יש לומר, לפי מה שכתבו תוספות חגיגה ה.)

ד"ה לא, ד"ל העומד להשתחרר כמשוחרר דמי' (שם), היינו רק בנשתחרר לבסוף, מה שאין כן היכא דמת העבד קודם השחרור, ואגלאי מילתא למפרע דלא היה עומד לשחרורו, עיין שם. ואם כן הכא נמי רק הואיל ועשו קנין בארץ על ידי הישיבה וקנו אותה לבסוף - הוא דהוה ליה שלהם מאז מפאת 'כל העומד' כו', מה שאין כן אילו לא קנאוה באמת לבסוף אז לא היתה נחשבת מוחזקת למפרע כלל, ודו"ק.

(א) ובה מיישב רבינו קושיית הר"ם בפרשת חיי שרה כד, ג, אך העביר אברהם אבינו הנחלה מישמעאל ונתנה ליצחק, והובא בארוכה בגיליון ל עמוד א.

(ב) **המשך לשונו**: 'ואולם סוף סוף דרשא דרבה דבבא בתרא הנ"ל ירושה היא לכם מאבותיכם, סותרת ללישנא דתנא דבי רבי ישמעאל הנ"ל במה ירשתם - בישיבה' וכמוכין, ובאתי רק להעיר.

(ג) **דברים אלו נכתבו אל**: 'מחותני הרב הגאון הקדוש מהו' ישראל **מקצקן** שליט"א" (אדמו"ר מקצקן-פולוב זצ"ל, ראה אודותיו באוצרות יוסף שביעית בזמן הזה, מבא 'ספרי דבי רבי' עמוד 32 הערה לג).

הנה יש לומר בפשיטות, דכל עיקר ענין קנין, הוא רק עבור דבלי מעשה קניין לא סמכא דעת הנושאים ונותנים, דעביד איניש דהדר מדיבוריה, ולולי זה היה גם דיבור - קניין. ועל כן היכא דאנו דגמרי ומקני ברצון שלם, אין צריך קניין כלל באמת, ונקנה בלא קניין, כמבואר בתוספות בכורות (יח: ד"ה אקנוי), וכן הוא בכמה דוכתי. ועל כן הכא נמי, כיון ד"לד' הארץ ומלוואה' (תהלים כד, א), על כן דיבורו יתברך שאמר לאבות לתת להם את הארץ, הוה שפיר הדיבור לבד - קניין גמור, וכמוכין.

### כלל ישראל קרויים 'תרומה' והדיבור להם הוי כנתינה לגבוה

ודרך אגדה קצת יש לומר, לפי מה שכתבתי במקום אחר **בכתבי אגדה שלי** (שם דנחמתא אות ה פסיקא כה-כו) דכלל ישראל קרויים 'תרומה', ומקרא מלא (ירמיה ב, ג) 'קודש ישראל לד' ראשית תבואתו, ובקידושין (ג.), דמקרא זה הוא היקיש גמור שהוקשו ישראל לתרומה! ועל כן יש לומר, דכיון דנתינה הארץ לכלל ישראל, הוה ליה כמו נתינה לגבוה דאינה צריכה קניין - רק דיבור לבד, כמבואר בתוספות יבמות (ג. ד"ה קנויה) דגם בתרומה אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיט, יעוין שם.



### אין לישראל רשות למכור הארץ לצמיתות כי עדיין היא של השי"ת

**עיין שו"ת מהר"ם בר ברוך** (דפוס פראג סימן תקלו), הקשה אטעמא דארבע אמות דקבורה (עיין בבא בתרא מד: תו"ה דלא), מהא דאמרינן (כתובות פד.), דהמוכר מקום קברו לא הוי זביניה זביני, עיין שם. ועיין שם שכתב הפירוש השני, דהכוונה אארבע אמות דארץ ישראל. וכתב על זה, וז"ל: ואם תאמר, נטלוה העכו"ם ואנו בגלות, קיימא להו לרבנן (סוכה ל:) דקרקע אינה נגזלת ובחזקת ישראל היא, וארץ ישראל נקראת על שם ישראל, דאפילו בזמן שהישראל שרויין על אדמתן אין להם רשות למכור שדותיהן לצמיתות, שנאמר (ויקרא כג, כ) 'והארץ לא תמכר לצמיתות' וגו', וכתוב (תהלים כד, א) 'לד' הארץ ומלוואה', ועתידים אנו לחזור עליה ולירוש אותה, עכ"ל.

**ומה** שכתב דאפילו ישראל אין להם רשות למכור לצמיתות כו', כוונתו דמזוה ראיא דארץ ישראל היא עדיין של השם יתברך, ולא ניתן גם לישראל נתינה חלוטה, מדלא ניתן להם הכח למכור לצמיתות כמו שהוא דבבר שהוא שלו לגמרי, וכתוב 'לד' הארץ', ועל כן כיון דהארץ של השם יתברך עדיין, הוה ליה לגבי ישראל גופייהו רק כעין משלחן גבוה קזכי (עיין ביצה כא.), ולמי שאין הגבוה נותנו - הוה ליה לגביה של השם יתברך לגמרי, ואי אפשר שיזכה בו כלל. ועיין גיטין (מג.).

**ומה** שכתב 'ועתידים אנו לחזור' כו', כוונתו להחזיק סברא הקדומה דקרקע אינה נגזלת, ועל כן כיון דיש דיעות דיאוש מועיל גם בגזילת קרקע (עיין תוספתא בבא בתרא מד: ד"ה חוקא; אור זרוע ח"א סימן תשנח), לכן כתב **דאין כאן יאוש, כיון דעתידים אנו לחזור עליה, כן נוכח במהרה בימינו אמן.**

(ז) **המשך לשונו**: "ארץ ישראל דמתייחס בעצם לכנסת ישראל - היינו לכלל ישראל ויעוין רש"י סנהדרין (פב. ד"ה שפחה) דכנסת ישראל 'גבירה' נקראת, וכן ארץ ישראל נקראת 'גבירה' בש"ס תענית (סא.), אם גבירה לוקה כו', ומפאת זה כיבוש יחיד לא שמה כיבוש (רמב"ם הלכות תרומות פ"א ה"ב), על כן שפיר הוא דבר הנתינה למה שלו קדושת תרומה, ושפיר נקנה בדיבור לבד".

(ח) דלדב אלעזר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה ברות שיחיו ומערות, שנאמר 'לד' הארץ. והכוונה שהארץ לא נתנה הק"ב לעכו"ם ואין הם שייכים לה.

## ידוע תדע

הרחבת הידיעות במשנתו של רבינו

'מזמחרת הפסח יצאו בני ישראל' (ג, א) - היאך פירשו חז"ל (קידושין לז:): את הפסוק (יהושע ה, י) 'ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח' - על ט"ז ניסן (עי' תוספות שם)? והאם אפשר לפרש כי לפני מתן תורה היו בני נח והלילה הולך אחר היום?

תשובה לידיעות 'תדע' מפרשת מטות: בכמה לשונות משמשת תיבת 'שיאה'?

עיין גליוני הש"ס ברכות לג. ד"ה כל המבקר



ישנת חרמים



מכתבי הלומדים עם הארות ומשא ומתן במשנת רבינו

בימי בין המצרים, יפתח ה' את השערים, יחיש גאולה ויקבץ נפזרים, ויביאנו לצינו בשמחה ובשירים... לכבוד קוראי לומדי הגליון המאלף רב התוכן 'אבר' כמדרשו, ממשנתו של רב האי גאון הדורות, יוסף הוא המשביר לכל עם הארץ, הגה"ק מהר"י ענגיל זצוק"ל, זכותו תגן עלינו ועליכם ועל כל ישראל, אמן.

בימי האבל על החורבן והציפיה לגאולה, הנני בזאת להוסיף על מה שכתב רבינו מהר"י ע"ז צוק"ל בגליוני הש"ס (גיטין פח). על דברי הגמרא: "מאי דכתיב (דניאל ט, יד) 'וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו', משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו וכו'... שהקדים שתי שנים ל'ונושנתם'". וברש"י (ד"ה עולא): שאילו שהו כו' היה מתקיים חלילה 'כי אבד תאבדון' (דברים ד, כו).

ומביא רבינו: בספר תפארת ישראל להקדוש רבי ישראל חריף ז"ל מסאטאנאב בסופו (עמוד פב. ד"ה עוד שמעתי) כתוב שם רמז בשמו, בריש איכה (א, א) 'איכה ישבה בדד' - ראשי תיבות יבא, ובתריה (שם) 'העיר רבתי עם' - ראשי תיבות רעה, ובתריה (שם) 'היתה כאלמנה רבתי בגוים' - ראשי תיבות ברכה. ובתריה (שם) 'שרתי במדינות היתה למס' - ראשי תיבות להשב, הרי בראשי תיבות 'בא רעה ברכה להשב' - היינו שמיהר הרעה כדי שיוכל להשב ברכה, היינו שיוכלו להגאל ולחזור לברכת ארצם כמקדם, שאילו לא מיהר היה מתקיים חלילה 'כי אבד תאבדון', ולא היתה הברכה שבה עוד חלילה, עיין שם". עד כאן מספר תפארת ישראל.

ומוסיף על כך רבינו: "ולא נתבאר אנה רמז מהירות בזה, הרי הרמז רק יבא רעה כו'. אך גברא רבא דכוותיה ז"ל אמר מילתא, אימא בה טעמא, כי נכון הדבר על פי גמרא יבמות (מח): מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין כו' מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה כו', מאי קראה - 'ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ד' אלקי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו' (רות ב, יב), וברש"י (ד"ה אשר): אשר באת שמהרת ולא איחרת, עכ"ל. הרי דלשון ביאה מורה מהירות, ולכן שפיר הרמז יבא רעה - היינו ימהר רעה ברכה להשב" (וראה בספריכם תפארת יוסף ריש פרשת יתרו הערה א).

והנני לציין, שכזאת כתב גם הגה"ק רבי ישראל יעקב אלגאזי זצוק"ל בספרו המופלא 'קהלת יעקב - לשון תורה' סימן קסב, וזו לשון חכמים מרפא: "בא' - לשון מהירות. בפרק החולץ (יבמות מח): מפני מה גרים מעוניים בזמן הזה, מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה, מאי קראה (רות ב, יב) 'ישלם ה פעלך וכו' ותהי משכורתך שלימה' וכו' אשר באת לחסות תחת כנפיו'. ופירש רש"י ז"ל (שם ד"ה אשר): אשר באת, שמהרת ולא אחרת".

וממשיך שם עוד מעין דברי רבינו: "ועל דרך זה ינוח לנו קושית רז"ל בפסוק (תהלים עט, א) 'מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך', מזמור לאסף, קינה מיביעי ליה, אמנם ירמוז מה שדרשו ז"ל (גיטין פח) 'וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו' (דניאל ט, יד) - צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים שני שנים למספר 'ונושנתם בארץ'. ולזה אמר 'מזמור' על דבר כי באו גוים בנחלתך מיהרו לבוא לפני הזמן, ועל צדקת ה' עם ישראל מיהא יש לנו לומר מזמור והודאה.

והנה נביא שלישי שמתנבא בסגנון אחד, הלא הוא הגה"ק בעל 'בני יששכר' זצוק"ל, מאמרי חודש אדר מאמר ג דרוש ד, שמביא מהמדרש (שמות רבה כו, א): "ויבא עמלק, הה"ד 'לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתתי ויבא רוגז', לא שלותי מבבל ולא שקטתי ממדי, ולא נחתתי מיון, ויבא רוגז באדום. דבר אחר, לא שלותי מגזירה ראשונה שגזר פרעה עלי, שנאמר (שמות א, יד) 'וימררו את חייהם' והעמיד לי הקב"ה גואל זו מרים על שם המיור, ולא שקטתי מגזירה שניה 'אם בן הוא והמתין אותו', והעמיד הקב"ה גואל זה אהרן על שם ההריון, ולא נחתתי מגזירה שלישית שגזר ואמר 'כל הבן הילוד תשליכוהו', והעמיד הקב"ה גואל על שם המים, זה משה שנאמר 'כי מן המים משיתיהו', 'ויבא רוגז' זה עמלק, 'ויבא עמלק'".

ומקשה ה'בני יששכר': "מה הוקשה לו עד שהוצרך לומר הה"ד 'לא שלותי', ותיריך, "ההוקשה להם אומרו 'ויבא עמלק', לשון ביאה בלשון הקודש הוא מהירות, נלמד מגמרא יבמות (מח): מפני מה הגרים מעוניים בעולם הזה, על שאיחרו לבא תחת כנפי השכינה. ומביא ראיה שאמר בועז לרות (רות ב, יב): 'ישלם ל' פעלך ותהי משכורתך וכו' אשר באת' וכו', עיין שם ברש"י ותוספות 'באת' - משמע במהירות בלא איחור. והוה ליה למימר ויסע עמלק, או יוצא עמלק, ומדקאמר ויבא משמע במהירות".

וראה עוד שם מאמרי השבתות מאמר ב אות ט, בפירוש דברי הגמרא (שבת קיז): לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר (שמות טו, ה) 'הכינו את אשר יביאו' - לאלתר. ובספרו 'ליקוטי מהרצ"א' פרשת כי תצא אות רעד מה שביאר בכך מאמר חז"ל לענין 'כי תבא בכרם רעך'. ובספרו 'והיה ברכה' מבאר בזה מחלוקת הגירסאות במשנה במסכת ברכות: 'פעם אחת הייתי בא בדרך' או 'פעם אחת הייתי מהלך בדרך' - כגירסת הרא"ש, והאריך בזה ואכמ"ל.

ובזאת אסיים ברוב ברכה, ואומר שלום מאלקי המערכה, להצליח דרככם בקדושת המלאכה, להגדיל תורה ולהאדירה אלף פעמים ככה, כאוות נפשכם הזכה, אמן ואמן.

ידידכם ומוקירכם  
משה זאב שפירא  
עיה"ק ירושלים תובב"א

שר המסכים (יב)

מכתבי הסכמה וברכה שכתב רבינו זי"ע לספרים שיצאו לאור בימיו

ספר 'לקוטי שושנים'

מכתב הגאון הגדול מו"ה יוסף ענגיל נ"י ראשב"ד דק"ק קראקא

ב"ה.



כבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה אהרן הכהן נרו יאיר מק"ק זילאזיץ, אשר חיבר ס' 'לקוטי שושנים' על הפרי מגדים ה' מליחה, הנה הוא רוצה להדפיס חיבורו הלאה גם על הלכות בשר בחלב, וכבר הסכימו עמו חכמי הזמן בחיבורו הקודם, ומהם ש"ב (= שאר בשרי) הגאון מראדמישלא, ועל כן גם ידי תכון עמו להסכים על הדפסת חיבורו הלאה, ומצוה לקרבו ולתמוכו ולקנות ממנו חיבור בסבר פנים יפות.

ועל זה באתי על החתום היום אור לערב ר"ה תרע"ג לפ"ק, קראקא  
הק' יוסף ענגיל

ספר 'מוחשבות משה'

ב"ה.

המוכ"ז הרב החריף ובקי מו"ה משה באכנער נ"י מק"ק קרשאנוב, רוצה להדפיס חידושיו בהלכה ואגדה והוא נין ונכד להגאון הקדוש מהו' שלמה זצלה"ה אב"ד קרשאנוב על כן ודאי מצוה להחזיק בידו בזה וגם אני אקח א"י"ה בלא נדר ממנו ספר אחד בצאתו מדפוס ונתתי מעות קדימה.

ועל זה באתי על החתום היום יום א' פ' ויחי תרע"ו, ווינא  
הק' יוסף ענגיל



א) חיבורו הג"ר אהרן כ"ץ ז"ל מעיר זלאזיץ. חלקו הראשון על הלכות מליחה יצא לאור בשנת תרע"ג בעיר מונקאטש, וחלקו השני על הלכות בשר בחלב בשנת תר"צ. החלק הראשון מעוט בהסכמתם של גדולי וגאוני הדור, ביניהם הגאון מהר"ש ענגיל זצ"ל אב"ד קראדמישלא, ורבינו בהסכמתו לחלק ב' מוזיק הסכמה זו ומוסיף דברים בשבח המחבר והספיר".  
ב) חיבורו הגה"ח ר' משה באכנער ז"ל, נין ונכד להרה"ק רבי שלמה באכנער זצ"ל אב"ד קראדמישלא, ורבינו בהסכמתו לחלק ב' מוזיק הסכמה זו ומוסיף דברים בשבח המחבר והספיר".  
ג) חיבורו הגה"ח ר' משה באכנער ז"ל, נין ונכד להרה"ק רבי שלמה באכנער זצ"ל אב"ד קראדמישלא, ורבינו בהסכמתו לחלק ב' מוזיק הסכמה זו ומוסיף דברים בשבח המחבר והספיר".  
ד) חיבורו הגה"ח ר' משה באכנער ז"ל, נין ונכד להרה"ק רבי שלמה באכנער זצ"ל אב"ד קראדמישלא, ורבינו בהסכמתו לחלק ב' מוזיק הסכמה זו ומוסיף דברים בשבח המחבר והספיר".



עיינ שו"ת מ"ם עמוקים (סימן ח ד"ה וליכא), דאם לא יפרט - הוה ליה התרה בטעות מצד החכם ואינה התרה, עיינ שם. ולענין התרה בטעות מצד השואל, עיינ שו"ת הלכות קטנות (ח"א סימן מב). ועיינ עוד שם (סימן ק).

ועיינ עוד לענין צריך לפרט כו', בשו"ת הרשב"א (ח"ד סימן סב). ומה שכתב שם, דאילו היה הא צריך לפרט מן התורה - היה צריך לפרט בפני כל השלשה המתירים ולא היה די בפרטו לפני אחד מהם, עיינ שם. יש לעיינ בזה. ועיינ כתובות (כא:), אי דיינים שאין מכירים חתימת ידי עדים צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד. ואולם שם הוא נושא אחר, וגם קיום שטרות גם כן רק דרבנן (שם).



**להעלות לתרומה דאורייתא צריך עדות גמורה**

בגמרא כתובות (כד:), מהו להעלות משטרות ליוחסין.

עיינ שו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תתקנה ד"ה תשובה), מה שכתב שם: דעד כאן לא אמרינן מעלין משטרות ליוחסין כו', אלא בתרומה בזמן הזה מדרבנן, או לישא את כפיו, או לקרות בתורה ראשון, אבל בתרומה דאורייתא או לבא בקהל צריך עדות גמורה, עכ"ל. וצריך עיינ נשיאות כפים דנקט, דהא נשיאות כפים נמי דאורייתא (עיינ כתובות שם; סוטה לח:).



**האם כהנים בזמן הזה חשובים כהני ספק או ודאי**

בגמרא כתובות (כד:), רבי יוסי אומר, גדולה חזקה. לענין כהנים בזמן הזה - אי חשובים כהני ספק או וודאי, עיינ שו"ת חות יאיר (סימן קסו ד"ה ואני), ועוד שם בסוף הספר בשו"ת הגאון מה"ר דוד אופנהיים, עיינ שם (עמודים תש-תשז, ד"ה וכבר; ד"ה מה) דברי החות יאיר בזה, דנהי דאין להם יחוסיהם רק שהוחזקו, מכל מקום הרי סוקלין ושורפינן על החזקות (קידושין פ). כו', ולולי דמסתפינא אמינא, דיפה כהן של כהנים בזמן הזה, דמסתמא מרוב כהנים הם שהיה להם יחוסם בזמן עזרא, דרק המיעוט בקשו יחוסם ולא מצאו (ראה עזרא ב, סא-סב), ועל כן ריע חזקיהו, הואיל ושאר הכהנים היה להם יחוסם, ולהם לא היה, וכתוספות כתובות (שם ד"ה שאני), ומה שאין כן עתה שנאבדו כל היחוסים מרוב הגירושין והטלטולים - שוב יש לומר בכל כהן דהוא מהרוב שהיה להם יחוסם, עיינ שם.

ועיינ שו"ת חוט השני (סוף סימן יז). ועיינ עוד שו"ת שבות יעקב (סימן צג), ועוד שם (ח"ג סימן קכ). ועיינ חידושי אגדות למהרש"א תענית (ז. ד"ה רבי), עיינ שם היטב. ועיינ שו"ת מהר"י ווייל (סימן קצג עמוד רעד ד"ה ואל), דעל כן אין נוהגים עתה לתת החלה לכהן קטן, משום דלא מחזקינן בזמן הזה בכהן וודאי, עיינ שם.

**'כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד' נלמד מ'אם לא יגיד ונשא עונו' - כיון שלא הגיד שוב אינו חוזר ומגיד**

בגמרא כתובות (יה:), כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. עיינ שאלות פרשת ויקרא (שאלתא ט), והיכא דאסהיד בבי דינא והדר ביה בתוך כדי דיבור - מצי הדר, לאחר כדי דיבורא - לא, דכתיב (ויקרא ה, א) 'אם לא יגיד ונשא עונו', כיון שלא הגיד - לא יגיד, וממילא כיון שהגיד (כן צריך לומר. ומה שכתב שם 'שלא הגיד', טעות סופר) - שוב אינו חוזר ומגיד, עכ"ל.

נראה דמפרש, דכיון שלא הגיד שוב אינו מגיד, והוא כהך דפרק קמא דיבמות (י:), דדריש 'אשר לא יבנה' (דברים כה, ט), כיון שלא בנה - שוב לא יבנה, והכא נמי, כיון שלא הגיד - היינו שהשיבו לא ידענו (עיינ תוספות בבא קמא נו. ד"ה פשיטא), שוב אינם מגידים, דאפילו רוצים אחר כך להגיד - אינם נאמנים עוד לחזור ממה שאמרו לא ידענו, וממילא כיון שהגיד - גם כן שוב אינו חוזר ומגיד לחזור מעדותו, דמאי שנא מעיד שכך וכך היה, מאומר לא ידעתי - שאין יכול לחזור.

ושוב ראיתי בשיטה מקובצת בכתובות (שם ד"ה אמר ליה), דהביא קצת מזה הפירוש בשם התוספות, וחיידוש שלא הביא דברי השאלות ראש המדברים.



**אסור להשהות מדה חסרה או יתרה**

**משום 'אל תשכן באהלך עולה'**

בגמרא בבא בתרא (פט:), אמר רב יהודה אמר רב, אסור לבא לאדם שישא מדה חסירה או יתירה בתוך ביתו.

אולי הוא כהך דכתובות (יט-יט:), דאסור לשהות שטר אמנה ופרוע וספר שאינו מוגה בתוך ביתו משום 'אל תשכן באהלך עולה' (איוב יא, יד), ועיינ שם דגם רב סבר שם כן.



**האם מה שעד אינו חותם על מגילה הוא עצה טובה או איסור**

בגמרא כתובות (כא:), ואי ליכא תרי (שיכירו כתב המת. רש"י) אלא חד (זה החי נמי מכירה) מאי, אמר אביי, לכתוב חתימת ידה אחספא, ושדי ליה בבי דינא (ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר) וכו', ודוקא אחספא, אבל אמגולתא - לא, דלמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עליוהי מאי דבעי.

נראה, דעצה טובה קא משמע לן שלא להפסיד מעותיו, אבל אין בזה איסור. ועיינ שו"ת שבות יעקב (ח"א סימן קמט), מה שכתב שם: ועוד דוודאי אם היה מותר לחתום אסיפא דמגילתא כו', משמעות דבריו דהוא איסור. ואינו נראה.



**'צריך לפרט את הנדר' - טעם הדבר והאם צריך לפרט בפני שלשתם**

בגמרא גיטין (לה:), קסבר צריך לפרט את הנדר (הנשאל לחכם על נדרו - צריך לפרט היאך נדר הנדר הזה. רש"י).

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

**"כל מי שייסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושר בעולם העליון"**

(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באזני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהרומות:  
 טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com